उपायव स्थेति चैके ॥ ८ ॥[1]

देवो व इति (१.२) मातृणामेकां व्याकृत्य ॥ ९ ॥[2] अनेकयजमानके ध्रुवा अनयोर्गोपत्योरेषु गोपतिषु स्यात । एकस्या गोरुपस्पर्शनेन सर्वासां गवां संस्कारो भवति मन्त्रे आप्यायध्वमघ्न्या इति बहुवचनदर्शनात् · अतो वह्निनीदध्वेन्द्रमित्यत्र (१५.१.२८) आप्यायस्व अघ्न्येऽइत्यूहः[3] · अपरे तु उपस्पर्शनस्य संनिपत्योपकारकत्वादेकस्या एव गोरयं संस्कार इत्याहुः बहुवचनं च पूजार्थम् ।

ऐन्द्रं भवति माहेन्द्रं वा ॥ १० ॥[4] तत्सांनाय्यं हविः । गोरुपस्पर्शनमन्त्रे इन्द्रस्यैव दर्शनादिन्द्रस्यैव देवत्वं मा भूदिति माहेन्द्रं वेत्युक्तम् ।

यजमानस्य पशूनित्यग्न्यगारस्यान्यतरस्य (१.२) पुरस्ताच्छाखामुपगूहति ॥ ११ ॥ द्वे ह्यग्न्यगारे आहवनीयागारं गार्हपत्यागारं च · पुरस्तात्प्रदेशे पूर्वभागे वा। अनेकयजमानके यजमानयोर्यजमानानाम् · पशुं पाहीति च वह्निनीदधनि राजसूये ।

मूलादुपवेषं करोति वेषोऽसीति[5] ॥ १२ ॥[6] प्रथमं तूष्णीं शाखामूलमरत्निप्रमाणादधिकप्रमाणं छित्त्वा पृथक्कार्यम् ततस्तस्मादुपवेषं करोति · उपवेषश्चारत्निमात्रः प्रादेशमात्रो वा परिशिष्टोक्तः · तस्य च कपालोपधानार्थत्वात्केवलपयोहविष्के केवलपयस्याहविष्के चोपधानाभावादुपवेषकरणाभावेऽपि तूष्णीं शाखामूलस्य परिवासनं भवत्येव ।

सांनाय्ये शाखासंयोगात् ॥ १३ ॥ इदं शाखोपवेषकरणं [स]सांनाय्यकदर्शे-

---

१) चशब्दात्समुच्चयः वायव स्थोपायव स्थ Mahâd. See १.७.१.३. २) शाखयोपस्पृशति वत्सेन पृथक्कृत्य Mahâd. ३) वह्निनीदध्वेन्द्रमित्यत्रैकवचनविपरिणाम इति सम्प्रदायो नेति कर्कः Mahâd., but Karka has: ततश्च व॰द्रमित्यत्र मन्त्रो विपरिणम्यत ऽइति सम्प्रदायः · अपरे तु न्यायनिगदवादविपरिणाममिच्छन्ति यैवोपस्पृश्यते तस्या एव संस्कार इति · बहुवचनं पूजार्थम् एता उ त्या उषसः केतुमक्रतेति-वत् · ४) सांनाय्यमिति शेषः। इन्द्रस्तु मन्त्रलिङ्गात् महेन्द्रस्तु वचनात् (१.६.३.२१.) Mahâd. ५) वेषोऽस्युपवेष इति Karka. — Kâṇva, see Vâj. S. pag. ५८. ६) मूलतः शाखां परिवास्योपवेषं करोतीति वचनात् · उपवेषनिष्पत्तौ च मन्त्रः शाखायाश्च परिवासनसंस्कारः · ततश्च केवलायामामिक्षायां तूष्णीमेव शाखापरिवासनम् परिवासितया हि पयसोऽपाकरणमिति Karka.